Utlåtande LaUU 10/2026 rd─ B 2/2026 rd

Lagutskottet

Diskrimineringsombudsmannens berättelse till riksdagen 2026

Till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

INLEDNING

Remiss

Diskrimineringsombudsmannens berättelse till riksdagen 2026 (B 2/2026 rd): Ärendet har remitterats till lagutskottet för utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- diskrimineringsombudsman Rainer Hiltunen, diskrimineringsombudsmannens byrå
- specialsakkunnig Marjo Rantala, diskrimineringsombudsmannens byrå
- specialsakkunnig Venus Mahmood, justitieministeriet
- tingsdomare Petteri Plosila, Helsingfors tingsrätt
- statsåklagare Heidi Savurinne, Åklagarmyndigheten
- kriminalöverkommissarie Ritva Elomaa, polisinrättningen i Helsingfors
- koordinerande specialsakkunnig Pia Marttila, Brottsofferjouren.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- inrikesministeriet
- social- och hälsovårdsministeriet
- Förbundet för mänskliga rättigheter
- Kvinnoorganisationernas Centralförbund.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Diskrimineringsombudsmannen är Finlands nationella rapportör om människohandel. Diskrimineringsombudsmannen har sedan den 1 januari 2022 också en uppgift som rapportör om våld mot kvinnor. Enligt lagen om diskrimineringsombudsmannen ska ombudsmannen vart fjärde år ge riksdagen en berättelse om hur principen om likabehandling har realiserats. Den aktuella berättelsen är den tredje berättelsen av diskrimineringsombudsmannen.

Berättelsen behandlar diskriminering och likabehandling, utlänningars ställning och rättigheter, övervakning av avlägsnande ur landet samt människohandelsrapportörens iakttagelser. I berättelsen behandlas för första gången också iakttagelserna i anslutning till ombudsmannens uppgift som rapportör om våld mot kvinnor. Lagutskottet ser det som viktigt att diskrimineringsombudsmannen utövar omfattande tillsyn över att diskrimineringslagen iakttas i enlighet med den lagstiftning som tillämpas på tillsynsuppgiften. Utskottet välkomnar att berättelsen har kompletterats med iakttagelser och rekommendationer som gäller våld mot kvinnor.

Lagutskottet behandlar i sitt utlåtande berättelsens kapitel 6 om människohandel och kapitel 7 om våld mot kvinnor. Utskottet fokuserar i enlighet med sitt ansvarsområde på frågor som gäller förverkligandet av det straffrättsliga ansvaret.

Människohandel

Lagutskottet har i sina tidigare utlåtanden om människohandelsrapportörens berättelser och diskrimineringsombudsmannens berättelser behandlat människohandel särskilt med betoning på offren och förverkligandet av straffansvaret (se LaUU 16/2010 rd, LaUU 21/2014 rd, LaUU 21/2018 rd och LaUU 16/2022 rd).

Enligt den aktuella berättelsen har bekämpningen av människohandel gått framåt under de senaste åren tack vare lagstiftning, handlingsplaner, myndighetssamarbete och funktioner som är specialiserade på människohandel. Identifieringen av offer har ökat, vilket har synliggjort nya former av utnyttjande och nya grupper av offer. Lagutskottet välkomnar framstegen i bekämpningen av människohandel.

Av berättelsen framgår dock att det ständigt uppstår nya strukturer som skapar utsatthet för människohandel och bekämpningen av människohandel måste fortsatt effektiviseras och utvecklas. Till följd av digitaliseringen har rekryteringen och utnyttjandet av offer samt kontrollen över dem i allt större utsträckning flyttats över till nätet, såsom till plattformar för sociala medier. Statistiken från hjälpsystemet visar att antalet offer i Finland har ökat under 2020-talet. I berättelsen lyfts bland annat fram rekommendationer som gäller identifiering av människohandel, handlingsprogram, utlänningars rättigheter samt ökad kompetens och stärkta resurser. Berättelsen lyfter också fram vikten av att lagstiftningen som hänför sig till bekämpning av utnyttjande utvecklas.

I berättelsen konstateras det att obalansen mellan antalet offer som hänvisats till stöd och de brott som kommit till myndigheternas kännedom i förhållande till de människohandelsbrott som har prövats i domstol kan tyda på ett strukturellt problem i förverkligandet av straffansvaret. Som en rekommendation föreslår diskrimineringsombudsmannen att varaktigheten för den riksomfattande undersökningsgrupp som är specialiserad på människohandel ska säkerställas, och att verksamheten inom nätverket för utredare specialiserade på människohandel ska utvecklas. Lagutskottet har i sitt utlåtande om berättelsen för 2022 ansett att förundersökningens och åtalets framskridande är av betydelse också med tanke på hjälpen till offret och att förverkligandet av straffansvaret förutsätter att hela myndighetskedjan fungerar (LaUU 16/2022

rd, s. 3). Mot bakgrund av det som sägs ovan anser lagutskottet att rekommendationen är motiverad med tanke på förverkligandet av straffansvaret.

Berättelsen lyfter också fram brister i det straffrättsliga skyddet för barn mot utnyttjande i samband med människohandel. Diskrimineringsombudsmannen rekommenderar att människohandel ska inkluderas i tillämpningsområdet för den så kallade Barnahus-lagen och att barnets behov av skydd och barnperspektivet bör beaktas tydligare vid tolkningen av rekvisiten för människohandel.

Lagutskottet konstaterar med hänvisning till sitt tidigare utlåtande om diskrimineringsombudsmannens berättelse att det är viktigt att straffansvaret för människohandel realiseras (LaUU 16/2022 rd, s. 3). Lagstiftningen har skärpts på 2020-talet för att man bättre ska kunna ingripa i människohandel och hjälpa offren. Viktiga faktorer med avseende på straffansvaret och hjälpen till offret är dessutom förmågan att identifiera människohandel, att det finns tillräcklig utbildning och kompetens samt att det säkerställs att offren kan utöva sina rättigheter. Utskottet anser att ombudsmannens rekommendationer är viktiga och det är motiverat att beakta dem vid bedömningen av olika metoder för att effektivisera förverkligandet av straffansvaret.

Våld mot kvinnor

Lagutskottet fäster i fråga om kapitlet om våld mot kvinnor uppmärksamhet vid enskilda frågor som gäller förverkligandet av straffansvaret och som lyfts fram i diskrimineringsombudsmannens berättelse.

Diskrimineringsombudsmannen agerar som rapportör om våld mot kvinnor på ett människorätts- och faktabaserat sätt och betraktar våldet som ett könsrelaterat fenomen. Enligt berättelsen utsätts män oftast för våld av andra män, medan kvinnor främst upplever våld i nära relationer. En typisk form av våld mot kvinnor är sexuellt våld. Ombudsmannen anser att Finland inte har gjort tillräckligt för att bekämpa våld mot kvinnor, och det förekommer fortfarande utmaningar när det gäller att identifiera fenomenet. Finland har genomfört enskilda viktiga ändringar i lagstiftningen för att motverka våld mot kvinnor, men enligt ombudsmannen saknas en övergripande förståelse av fenomenet, dess omfattning, allvar och hur det effektivt kan bekämpas. Ombudsmannen fäster också vikt vid betydelsen av internationella förpliktelser som är bindande för Finland.

Enligt berättelsen krävs det mer målmedvetna åtgärder för att minska våldet mot kvinnor i Finland, med beaktande av våldets omfattning och allvar. Berättelsen tar bland annat fasta på förebyggandet av våld, myndigheternas och organisationernas roll samt på att stärka kunskapsunderlaget och öronmärka resurser. Det ges också rekommendationer för att utveckla lagstiftningen för att förhindra utnyttjande.

I berättelsen konstateras det att det finns brister i förverkligandet av straffansvaret för våld mot kvinnor och att strafflagen i högre grad än för närvarande bör identifiera särdragen i våld i nära relationer. Diskrimineringsombudsmannen föreslår att straffskärpningsgrunder åtminstone ska vara att brottet riktat sig mot en närstående person, brottet riktat sig mot en person i sårbar ställning och att brottet begåtts i ett barns närvaro.

Lagutskottet har i sin tidigare praxis ansett att bestämmelserna om skärpningsgrunder, som till sitt tillämpningsområde är tämligen noggrant avgränsade, kan anses ligga långt från principen i den straffrättsliga regleringen, där skärpningsgrunderna och de förmildrande grunderna i allmänhet är utformade som grunder som kan tillämpas på olika brott (se t.ex. LaUB 5/2025 rd, s. 5–6 och 8). Lagutskottet anser att en utvidgning av skärpningsgrunderna på det sätt som föreslås i berättelsen förutsätter noggrann bedömning.

I berättelsen bedöms det att fokus i den gällande strafflagen ligger på fysiskt våld och att alla metoder för att kontrollera och förtrycka en annan person inte är kriminaliserade. Ombudsmannen föreslår att tvingande kontroll ska kriminaliseras. Också i regeringsprogrammet ingår en skrivning enligt vilken behovet av en sådan kriminalisering ska utredas. Enligt uppgift till utskottet genomförs skrivningen under regeringsperioden. Utskottet konstaterar med hänvisning till det som framförts tidigare att det är viktigt att frågan utreds (se LaUB 6/2024 rd).

Diskrimineringsombudsmannen fäster i sin berättelse dessutom uppmärksamhet vid de utmaningar som är förenade med förverkligandet av straffansvaret i våld i parrelationer och nära relationer. Syftet med det förbud mot medling vid våld i nära relationer som infördes 2025 är att stärka det straffrättsliga ansvaret vid våld i parrelationer och nära relationer. Förverkligandet av straffansvaret i våld i parrelationer och nära relationer måste enligt berättelsen effektiviseras ytterligare och man bör förhålla sig återhållsamt till att begränsa förundersökning eller låta bli att väcka åtal. Dessutom anses det i berättelsen att åtgärder inom barnskyddet eller socialvården inte bör användas som ett alternativ till att förverkliga det kriminal- och straffrättsliga ansvaret i situationer där ett barn har blivit utsatt för misshandel av sin förälder. Lagutskottet betonar vikten av att straffansvaret förverkligas också när det gäller våld i parrelationer och nära relationer.

Lagutskottet betonar dessutom rent allmänt att utöver att lagstiftningen behöver ses över är också hela myndighets- och domstolskedjan och tillräckliga resurser för den av central betydelse för förverkligandet av straffansvaret.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Lagutskottet föreslår

att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande LaUU 10/2026 rd

Helsingfors 17.6.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Juho Eerola saf
vice ordförande Sandra Bergqvist sv
medlem Pekka Aittakumpu saf
medlem Elisa Gebhard sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Mari Holopainen gröna
medlem Jessi Jokelainen vänst
medlem Aleksi Jäntti saml
medlem Anette Karlsson sd
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Pihla Keto-Huovinen gl
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Susanne Päivärinta saml
medlem Mika Riipi cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Juha Viitala sd.

Sekreterare var

utskottsråd Julia Höyhtyä.